

KIRÁLY ESZTER

A jogerő két jogág erőterében

Aki a szabálysértési és a büntetőeljárás határozatok jogerejének a viszonyát feszegeti, két jogág *határterületére* téved. Nem mondhatni, hogy világos határjelek segítenék a tájékozódását, és ez nemcsak az elméleti tisztánlátást, hanem a gyakorlati eligazodást is megnehezíti. A büntetőjogi trichotómia időszakában nem is volt rájuk szükség, amikor azonban a kihágások szabálysértés néven kiszakadtak a büntetőjog öleléséből, úgy látszik, nem történt meg a határok kijelölése, vagy az éppen létező határjeleket valaki megsemmisítette, megrongálta, elvitte, áthelyezte vagy elmozdította. A „határjelrongálót” ezúttal a jogalkotás háza táján kell keresni, azonban – a némi jóindulattal keveredő objektivitás (ami természetesen oximoron) jegyében – megjegyzendő, hogy ez ügyben feltehetően csupán gondatlanság terheli.

A jelentkező kérdések vizsgálata *messzire*, a szabálysértési jognak a jogrendszerben elfoglalt helye, valamint a szabálysértési eljárás–büntetőeljárás viszonyának problémájához vezet. A jogerő és a hozzá kapcsolódó kérdések törvényi szabályozása, valamint a vonatkozó jogalkalmazói felfogás elemzése feltár bizonyos tényeket és rávilágít bizonyos ellentmondásokra. A szabálysértés jogrendszerbeli elhelyezkedése olyan tény, amelyet jogalkotói döntés konstituál. Ettől azonban a gép elkezd forogni, s nem áll le, amikor a jogalkotó már pihen, így előfordulhat, hogy a valóságban a konkrét szabályok, az azokhoz kapcsolódó dogmatikai összefüggések és elméleti konzekvenciák nem engedik magukat kerékbe töretni a mindenható jogalkotói akarat által.

Mindezért a mondanivalómat is egy kissé *messzebről* kell kezdenem. A 2012. évi II. törvénybe foglalt szabálysértési kódex (a továbbiakban: Sztv.) megalkotásakor a jogalkotó nem vállalta azt a sokak által régóta szorgalmazott reformot, amely visszaállította volna a büntett–vétség–kihágás trichotóm rendszerét a büntetőjogban. Mindezt azért sem tehette meg, mert akkor logikusan nem az Sztv., hanem a Btk. újrakodifikálásával kellett volna kezdenie a sort. A törvényt módosító novella miniszteri indokolása mégis *kvázi-trichotómiát* említ. Ezzel áll összhangban az Sztv. szabálysértésfogalom-meghatározása is, amely a szabálysértéseket *kriminális* jellegű cselekményeknek tekinti. A tényleges jogalkotói megítélés egyebek között a kilátásba helyezett joghátrányokban és a büntetéskiszabási rendelkezésekben is megmutatkozik:

a korábbi törvényhez képest jelentősen súlyosbodott szankciók, valamint az elzárásbüntetés kiszabásának szélesedő lehetősége a „büntetőjogi” jelleget erősíti. A szabálysértési anyagi jognak a büntetőjoghoz közeledése fényében még feltűnőbb, hogy a szabálysértési eljárás a garanciáit tekintve a büntető-eljárástól távolodni látszik. Úgy is lehetne fogalmazni, hogy *ellentétes előjelű* tendenciák mutatkoznak a szabálysértési–büntető anyagi jog, illetve szabálysértési–büntetőeljárás-jog viszonylatában.

Jogerő a különböző eljárásokban

A jogerőt nem általában, hanem mindig egy adott jogág, egy adott eljárás univerzumán belül szokás tárgyalni. A kezdetben kizárólag a bírósági eljárásra értelmezett jogerő átment az igazgatási eljárásokba is – az ügy „végleges” lezárása és a jogbiztonság iránti igény ezt szinte elkerülhetetlenné tette. A büntetőeljárásban a jogág tudománya kizárólag a bírósági határozatoknak tulajdonít ilyen hatást, s kifejezetten kizárja a nyomozó hatóság, valamint az ügyész által hozott határozatok képességét a jogerőre. A közigazgatási jogban viszont a közigazgatási hatóság határozatai is jogerősek lehetnek, bár ez a jogerő nem azonos a bírósági határozatok jogerejével.

A szabálysértések természetének igazgatási és büntetőjogi kettőssége különösen határozottan követelné a jogerő és következményei körülményeit szabályozását. A közigazgatási jog részeként kezelt szabálysértési jogban a bíróság végzése mellett a szabálysértési hatóság ügydöntő határozatai is képesek a jogerőre. E kétféle jogerő hatásai azonban némileg eltérők.

A szabálysértési jogban egyedüli rendkívüli jogorvoslatként ismert perújítás csak a bíróság által hozott határozatok ellen megengedett. A szabálysértési hatóság határozatai tehát – ha kifogással nem támadták – a jogerő után látszólag „érinthetetlenné” válnak. A jogerő beállta következményeinek a vizsgálata azonban feloldja a szabálysértési hatóság határozatainak „nagyobb” jogerejét sugalló paradoxont. Az utóbbi határozatát nem – vagy csak részlegesen – jellemzik a bírósági határozatoknál fennálló olyan jogerőhatások, mint az *inter omnes* (mindenkire nézve) kötelező erő, a bizonyító erő, vagy az, hogy igaznak és irányadónak kell tekinteni.¹ Ennek igazolását – minthogy a

¹ A jogerőhatásokat az egyes büntetőeljárás-jogi tankönyvek részletesen tárgyalják. Lásd például Király Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, Budapest, 2008, 560–561. o.; Móra Mihály – Kocsis Mihály: A magyar büntető eljárás jog. Egyetemi tankönyv. Budapest, 1961, 395–404. o.

különböző eljárásokban született jogerős döntések más jogágak szerinti eljárásban is megjelenhetnek – az ott kifejtett hatásuk vizsgálatában találjuk.

A büntetőbíró nem köti a polgári, szabálysértési vagy fegyelmi ügyben született határozat sem a bizonyítékok mérlegelésében, sem a tényállás megállapításában, sem pedig a bűnösség kimondásában. Ezzel szemben, ha polgári perben kell határozni jogerősen elbírált bűncselekmény vagyoni jogi következményei felől, a polgári bíróság a határozatában nem állapíthatja meg, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt [Pp. 4. § (2) bekezdés]. Más – így a szabálysértés miatt eljáró – hatóság határozata nem köti a polgári bíróságot, de a Pp. maga nem rendelkezik részletesen ezekről a helyzetekről (így például a szabálysértési ügyben bíróság által hozott, a szabálysértés elkövetését megállapító határozat polgári perbeli hatásáról sem; ezeket a kérdéseket azonban e dolgozat nem tárgyalja).

A szabálysértési és büntetőeljárásban hozott jogerős határozatok egymáshoz való viszonya nem csupán elméleti kérdés, tekintve az általuk szankcionált magatartások egyaránt kriminális jellegét, a büntetőjogi dogmatikára épülő szabálysértési anyagi jogot, s különösen az olyan tényállások létezését, amelyek a két jogágban gyakorlatilag azonosak. Ez utóbbi esetben sokszor egy-egy tényállási elem megléte, avagy éppen hiánya, esetleg értékhatár dönti el, hogy az adott cselekmény szabálysértést vagy bűncselekményt valósít-e meg. Nincs tehát éles választóvonal a két jogterület között, s ezért a két eljárás közötti átjárás lehetősége sem kizárt.

A szabálysértési és a büntetőeljárás viszonylatában a határozatok jogereje két irányból vizsgálható. Tisztázandó egyrészt, miképpen hatnak a büntetőeljárásban hozott jogerős határozatok a szabálysértési eljárásra. Másrészt pedig, hogy valamely cselekmény szabálysértési eljárásban történő jogerős elbírálása milyen hatást vált ki a büntetőeljárásban. Utóbbi kérdést kétfelé kell választani aszerint, hogy a szabálysértési ügyet lezáró döntést a szabálysértési hatóság, avagy a bíróság hozta.

Konkuráló eljárások

Még a határozat megszületése előtt jelentkezhet a két eljárás konfliktusa. Kérdés, hogy mi a teendő akkor, ha akár a büntetőeljárást, akár a szabálysértési eljárást folytató hatóság azt észleli, hogy a kérdéses cselekmény miatt másik eljárás is folyamatban van. Erre az Sztv. ad választ a 83. § (1) bekezdés g) pontjában, amikor a *szabálysértési eljárás megszüntetését* rendeli el, ha ugyanazon cselekmény miatt *büntetőeljárás indult*. Ez az eljárásmegszün-

tetés azonban nem jelent állásfoglalást abban a kérdésben, hogy az adott cselekmény ténylegesen szabálysértést vagy bűncselekményt valósított-e meg. A jog a büntetőeljárás primátusának megállapításával mindössze a joghatósági villongásoknak veszi elejét. A cselekményt így a büntetőeljárásban, a Be. szabályai szerint lefolytatva kell elbírálni.

A büntetőeljárásban is kiderülhet azonban, hogy az eljárás szabálysértés, és nem bűncselekmény miatt folyik. A teendők tekintetében a választóvonal a vádemelés lesz. Ezt megelőzően ugyanis a nyomozó hatóságnak, illetve az ügyésznek a büntetőeljárást meg kell szüntetnie és az eljárást a megfelelő szabálysértési hatósághoz kell áttennie. A vádemelés után viszont, ha a bíróság a tárgyalás eredményéhez képest látja úgy, hogy a cselekmény csupán szabálysértést valósít meg, a bűncselekmény vádjá alól a terheltet felmenti, a szabálysértést pedig a Be. 337. § (3) bekezdés alapján ő maga bírálhatja el.

A büntetőeljárásban hozott jogerős határozatok a szabálysértési eljárásban

A szabálysértés miatt eljáró hatóságot és bíróságot *nem köti a más eljárásban*, így különösen a polgári vagy a fegyelmi eljárásban hozott határozat és a benne megállapított tényállás abban a kérdésben, hogy az eljárás alá vont személy követett-e el, s ha igen, milyen szabálysértést. Fő szabályként az eljáró hatóság és a bíróság joga és feladata a tényállás megállapítása, amit a szabálysértési eljárásban lefolytatott bizonyításra alapoz. Korlátozza viszont a tényállás-megállapítás és a döntés szabadságában a *büntetőeljárásban hozott határozat*, valamint az abban megállapított *tényállás*: ezek a szabálysértést elbíráló fórumra nézve *kötelezők* (Sztv. 37. §).

A büntetőeljárásban hozott határozatok közül ebből a szempontból nyilvánvalóan kizárólag a *bíróság ügydöntő* határozatai jöhetnek szóba, tehát a bűnösséget megállapító és a felmentő ítélet, valamint az eljárást megszüntető végzés. A nyomozó hatóság és az ügyész „ügydöntő” határozatai ugyanis a büntetőeljárásban nem képesek a jogerőre, ami akár újabb eljárás megindítását akadályozná, akár tartalmában kötelező erővel hatna más hatóságra.

A szabálysértési törvény deklarálja, hogy nem állapítható meg szabálysértés, ha az elbírálandó magatartás *bűncselekményt valósít meg* [Sztv. 2. § (4) bekezdés].² A szabálysértési eljárásnak abszolút akadálya, ha ezt (*a bűncse-*

² Amennyiben a szabálysértési eljárás során merül fel a „bűncselekmény gyanúja”, a szabálysértési eljárást meg kell szüntetni és az ügyet haladéktalanul át kell tenni a hatáskörrel és illetékességgel felru-

lekmény elkövetését és a bűnösséget) a büntetőügyben eljáró bíróság jogerős ítéletében állapította meg. Az ily módon elbírált cselekmény ítélt dolog (*res iudicata*), amelynek az úgynevezett negatív jogerőhatása folytán ugyanazon elkövető ugyanazon cselekményéért a büntetőjogi felelősség jogerős megállapítása után szabálysértési eljárás nem indítható, illetve a szabálysértési felelősség nem mondható ki (*ne bis in idem*).

Ha a bűncselekmény vádja alól a büntetőbíróság a vádlottat *felmenteti* azon az alapon, hogy a cselekmény *nem bűncselekmény*, utóbb nincs akadálya változatlan tényállás mellett szabálysértési eljárás megindításának. Annak a jogerős megállapítása viszont, hogy a cselekményt *nem a vádlott követte el, vagy a terhelt büntethetőségét kizáró ok* áll fenn, valamint a *bizonyítottság hiányára* alapított felmentés *kötelező és irányadó* a szabálysértési eljárásban is. Ilyenkor a vádbeli (vagy a vádbeli tényállási elemek egy részéből kirajzolódó) magatartás miatt a terhelt szabálysértési felelőssége utóbb nem állapítható meg. Az ellenkező megoldás logikátlan lenne a büntetőeljárásnak az Sztv. szerint is fennálló primátusa miatt.

Mint az előző rész végén – más összefüggésben – utaltam rá, a büntetőbíróság bizonyos esetekben a *szabálysértést is elbírálhatja*. Ezek a következők:

a) Ha a tárgyalás eredményéhez képest úgy látja, hogy a *vád tárgyává tett cselekmény szabálysértés*, a vádlottat a bűncselekmény vádja alól felmentve a szabálysértést elbírálja [Be. 337. § (1) bekezdés].

b) Magánvádas eljárásban a könnyű testi sértés, rágalmazás, becsületsértés bűncselekményekkel *kölcsönösen elkövetett becsületsértés szabálysértést* is elbírálhatja [Be. 497. § (4) bekezdés].

A bíróság ilyen tartalmú, a szabálysértést *érdemben* elbíráló határozata kiváltja a *ne bis in idem* hatást, az elkövető ellen e cselekmény miatt szabálysértési eljárás nem folytatható.

Más a helyzet akkor, ha *több bűncselekmény* miatt emeltek vádat a vádlott ellen, s *valamelyik* vád tárgyává tett cselekményről a bíróság azt állapítja meg, hogy az *szabálysértés*. Ilyenkor *célszerűségi okból a szabálysértés miatt megszüntetheti az eljárást*, ha a vád tárgyává tett más bűncselekmény mellett e cselekménynek a felelősségre vonás szempontjából nincs jelentősége [Be. 337. § (3) bekezdés]. Arról, hogy az ilyen megszüntető végzés mennyiben köti a szabálysértési hatóságot és a bíróságot, sem a Be., sem az Sztv. nem szól.

házott ügyészséghez. Ez az akadály adott esetben mérlegelés kérdése, és előfordulhat, hogy a szabálysértés miatt eljáró hatóság, illetve bíróság szabálysértésnek minősíti az előtte fekvő cselekményt, s az ügyész már csak a jogerős határozat meghozatala után vitatja ezt az álláspontot.

A büntetőbíróság döntése ilyenkor nem arra vonatkozik, hogy a vádlott követett-e el, s milyen szabálysértést, hanem csupán arra, hogy az álláspontja szerint szabálysértésnek és nem bűncselekménynek minősülő cselekmény elbírálásának a terhelt büntetőjogi felelőssége szempontjából nem tulajdonít jelentőséget. Az ilyen célszerűségi szempontot érvényesítő határozat *nem érdemben és materiálisan* dönti el az ügyet, hanem csupán az állami „büntetőigény” érvényesítéséről mond le.

Ha a szabálysértés ténylegesen a büntetőjog trichotóm rendszerének legalsó szintjén helyezkedne el, véleményem szerint egyértelműen kizárt lenne az eljárás újbóli megindítása. Mindaddig azonban, amíg a szabálysértések hivatalosan nem tartoznak a büntetőjog rendszerébe, az ilyen célszerűségi jellegű eljárásmegszüntetés *jogereje nem akadályozhatja a szabálysértési eljárást*. A szabálysértési hatóság vagy a szabálysértési ügyben eljáró bíróság megállapíthatja a szabálysértési felelősséget, mert annak kérdésében a büntetőbíróság *érdemben* nem foglalt állást.

A szabálysértési határozatok jogereje...

A szabálysértési eljáráson belül

Szabálysértési eljárásban kétféle jogerős határozat születhet: a *bíróság végzése*, illetve a *szabálysértési hatóság határozata*. Az elzárással is büntethető szabálysértések mindig bírósági hatáskörbe tartoznak, s a bíróság végzése jogerőre emelkedhet akár első-, akár másodfokon. Az elzárással nem büntethető szabálysértéseket első fokon a szabálysértési hatóság bírálja el. Határozata ellen kifogással lehet élni, s ilyenkor a jogerős döntést a bíróság hozza meg. Kifogás hiányában azonban az Sztv. szerint a szabálysértési hatóság határozata is jogerőre emelkedik. A jogerő beállta után sem a szabálysértési hatóság határozata, sem a bíróság végzése jogorvoslattal (kifogással, fellebbezéssel) már nem támadható, mindkettő végrehajtható, és a szabálysértési eljáráson belül kiváltja a *ne bis in idem* hatást: kizárja ugyanabban az ügyben ugyanazzal a személlyel szemben ugyanazon cselekmény miatt újabb *szabálysértési* eljárás indítását.

A szabálysértési hatóság, illetve a bíróság által hozott határozatok jogereje mégsem teljesen azonos. Eltérést jelent, hogy a bíróság jogerős végzését rendkívüli jogorvoslati eljárás, azaz a perújítás eredményes lefolytatása után lehet csak „félretenni”. Ezzel ellentétben a szabálysértési hatóság jogerős határozatával szemben perújításnak nincs helye. A bíróság viszont a jogerő fel-

oldása nélkül hatályon kívül helyezheti a szabálysértési hatóság jogerős és végrehajtható határozatát, amikor a meg nem fizetett pénzbírság elzárásra történő átváltoztatása miatt tartott tárgyaláson a szabálysértési hatóság előtti eljárásban felmerült törvénysértést észlel [Sztv. 141. § (7) bekezdés e) pont]. A valódi különbség mégis akkor mutatkozik meg, amikor a szabálysértési határozat jogerejének a büntetőeljárásban kifejtett hatását vizsgáljuk.

A büntetőeljárásban

A szabálysértések és bűncselekmények közötti rokonság okán nem csupán elméleti lehetőség, hogy egy valójában bűncselekménynek minősülő cselekményt szabálysértési eljárásban szabálysértésként bíráltak el. A kérdés az, hogy a büntetőeljárásra gyakorolt hatásuk tekintetében mi a különbség a szabálysértési hatóság, illetve a szabálysértés miatt eljáró bíróság jogerős határozata, valamint a szabálysértési eljárásban született felelősséget megállapító, illetve eljárást megszüntető döntés között.

a) Ha a szabálysértési hatóság hozta a „jogerős” (végső) döntést... – a szabálysértési eljárásban hozott határozat, illetőleg az abban megállapított tényállás a büntetőeljárásban nem köti a bíróságot, az ügyészt és a nyomozó hatóságot abban a kérdésben, hogy a terhelt követett-e el, és milyen bűncselekményt (Be. 10. §). A szabálysértési hatóság határozatának a (szabálysértési eljáráson belül érvényesülő) jogereje tehát nem hat ki a büntetőeljárásra. A bírói gyakorlat is ezt támasztja alá.

Több közzétett határozat szerint a szabálysértési eljárásban (a szabálysértési hatóság által) hozott határozat a bírósági ítéletben foglalt elítélést – az azonos magatartás elbírálása ellenére – sem teszi jogszerűtlenné, és nem sérti a kétszeri eljárás tilalmát, amely csak a kétszeri *büntetőjogi felelősségre vonás tilalmát* foglalja magában (BH 2003/102; BH 2011/304). Így ha a szabálysértési hatóság például megállapítja, hogy az eljárás alá vont személy a sértettel szemben a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használt, becsületsértés szabálysértése miatt pénzbírsággal sújthatja. E határozat jogerőre emelkedése után – ha a szabálysértési eljárás elég gyorsan lezajlott – semmi nem akadályozza a sértettet, hogy magánvádas eljárást kezdeményezzen immár a Be. szabályai szerint arra hivatkozva, hogy a sértő kifejezés nagy nyilvánosság előtt hangzott el. Ha a bíróság a vád helytállóságát megállapítja, a terheltet becsületsértés miatt elítéli és büntetést szabhat ki rá. Egy cselekmény, két büntetés – ráadásul a *ne bis in idem* tilalmának a megsértése nélkül.

b) *Ha a bíróság döntött jogerősen...* – a szabálysértési ügyben akár jogorvoslati, akár elsőfokú fórumként eljáró bíróság jogerős döntését viszont a büntetőbíróság nem teheti félre. A Be. 6. § (5) bekezdése szerint ugyanis, akinek a *felelősségét a bíróság szabálysértési eljárásban hozott határozatával állapította meg*, azzal szemben azonos tényállás mellett büntetőeljárás – a szabálysértésekről szóló törvényben meghatározott perújítási eljárás lefolytatása előtt – nem indítható.

A hangsúly két elemen van: 1. a szabályértési eljárásban született döntések közül kizárólag a *bíróság* által hozott végzések jogereje hat ki a büntetőeljárásra; 2. közülük pedig kizárólag a *felelősség* kérdését *pozitíve eldöntő* végzések relevánsak. Ha az ügyész a szabálysértési felelősséget megállapító jogerős bírósági végzéssel ellentétes álláspontra helyezkedve úgy ítéli meg, hogy a cselekmény nem szabálysértést, hanem bűncselekményt valósít meg, perújítási kérelmet terjeszthet elő a szabálysértési eljárásban [Sztv. 127. § (1) bekezdés e) pont]. A perújítási eljárás elrendelése esetén a bíróság, ha helytállónak találja az ügyész által felhozottakat, a végzést hatályon kívül helyezi és a szabálysértési eljárást megszünteti. Ezek után nyílik meg a lehetőség az ügyész számára a büntetőeljárás megindítására.³

A Be. megfogalmazása azt sugallja, hogy abban az esetben, ha a szabálysértési eljárásban a bíróság *a felelősség kérdését negatív irányban dönti el* (azaz megszünteti a szabálysértési eljárást), a büntetőeljárás hatósági szereplőit – tehát a nyomozó hatóságot, az ügyészt és a bíróságot – *a döntés és a benne megállapított tényállás nem köti*. Ez azt jelentené, hogy a szabálysértési eljárásban hozott megszüntető végzés jogereje nem védené sem az eljárás alá vont személyt, sem mást az újbóli eljárástól, amennyiben az *büntetőeljárás*. Ily módon a szabálysértési „per újrafelvétele” nélkül meg lehetne indítani a büntetőeljárást, s abban meg lehetne állapítani a büntetőjogi felelősséget az addig szabálysértésként kezelt cselekmény elkövetéséért.

A kételyek eloszlatásának (vagy éppen felerősítésének) megkísérlése előtt érdemes lehet néhány lehetséges helyzetet példával is szemléltetni. Ha az eljárás adatai alapján nem állapítható meg, hogy az eljárás alá vont személy követte el a szabálysértést, a bíróság a szabálysértési eljárást megszünteti. Ez után a cselekménnyel kapcsolatban újabb tények merülnek fel, és ugyanazon

³ Itt azonban előállhat az a helyzet, hogy a szabálysértési eljárásban az eljárás alá vont személy terhére irányuló ügyészi perújítás eredménye végső soron a javára szolgál: a súlyos szabálysértés miatt kiszabott elzárás helyett, megállapítva felelősségét az enyhe bűncselekmény miatt, a bíróság a büntetőeljárásban végül csak megrovásban részesíti a terheltté előlépő személyt. Ennek elméleti lehetősége önmagában jelzi a trichotómia hiányából adódó fogyatékoságokat.

személlyel szemben a tettazonosság szabályai szerinti ugyanazon cselekmény miatt a nyomozó hatóság immáron büntetőeljárást kíván indítani. Vagy: a bíróság büntethetőséget kizáró okra alapítja a szabálysértési eljárás megszüntetését, mert az elkövető végszükségben cselekedett. A nyomozó hatóság szerint viszont nem állt fenn végszükség és az elkövető valójában nem is szabálysértést, hanem bűncselekményt valósított meg. Netán az *a)* pontban felhozott példa egyik variációjaként: a cselekmény elkövetésétől számított kétéves objektív elévülési idő is eltelt, így megszűnt a lehetőség a szabálysértési felelősség megállapítására, ezért a cselekmény és a felelősség érdemi vizsgálata nélkül az ügyben eljárásmegszüntető végzés születik. Ez után a cselekmény miatt a nyomozó hatóság büntetőeljárást indítana azon az alapon, hogy a bíróságétól eltérő véleményen van a tények megítélése kapcsán, s ha bűncselekmény valósult meg, a büntethetőség elévülési ideje legkevesebb három év.

Az előbbi példákon keresztül látható, hogy képlékeny és könnyedén átléphető határvonal húzódik szabálysértés és bűncselekmény között. Az, hogy milyen eljárás indul, valószínűleg a határ szabálysértési, vagy büntetőeljárás oldalán álló hatóság megítélésétől függ.

A visszas helyzetet a Be. rendelkezései és az Sztv. perújítási szabályai közötti konfliktus teremti. Az Sztv. a Be.-vel ellentétben úgy fogalmaz, hogy ha „*az elkövető által elkövetett bűncselekményt e törvény [az Sztv.] szerinti eljárásban, szabálysértésként bíralták el*”, az ügyész perújítási kérelmet terjeszthet elő. A cselekmény *elbírálása* nem csupán a felelősség megállapítását jelenti, hanem a negatív előjelű döntést, azaz a szabálysértési eljárás megszüntetését is magában foglalja. A megengedő jellegű törvényi felhatalmazás („perújításnak van helye”, „terjeszthet elő perújítási kérelmet”) a büntetőeljárás-indítás oldaláról nézve előírás: a szabálysértési eljárásban lefolytatott perújítás nélkül a cselekmény miatt büntetőeljárás nem folytatható. Ennek fényében felmerül a kérdés: mégis kiterjed hát a szabálysértést (bármilyen előjellel) elbíráló végzés jogerejének védőernyője a büntetőeljárásra?

Mind a Be., mind az Sztv. megfogalmazása önmagában félreérthetetlen, egymástól függetlenül értelmezve azonban eltérő következtetéseket indukál. Szabálysértési jogi oldalról nézve, amit a szabálysértési ügyben eljáró bíróság jogerősen megállapított, azt kizárólag eredményes perújítás után lehet „felülmíri”. A büntetőeljárás hatóságok szemszögéből azonban szabálysértési felelősséget megállapító végzés hiányában semmi nem áll a büntetőeljárás útjában. Az ellentmondást a jogágak közötti merev válaszfalakat lebontó szemléletű értelmezés – azaz a bölcs jogalkalmazás – nyilván képes meg-

szüntetni, ám a jogbiztonságot potenciálisan veszélyeztető helyzet mindenképpen *jogalkotói* lépéseket sürget. A büntetőjogi trichotómia hiánya, a büntető- és szabálysértési jog eltérő jogági besorolása indokolttá teszi, hogy a szabálysértési eljárásban helyesen megkövetelt perújítás szükségessége a Be.-ben is kimondassék azon esetekre is, amikor a szabálysértési felelősség kérdését – akár érdemben, akár nem – negatív eldöntő bírósági végzés ellenére indulna ugyanazon, de immáron bűncselekménynek felfogott magatartás miatt, akár ugyanazon személy ellen büntetőeljárás.

Rendkívüli jogorvoslati lehetőségek a *res iudicata* figyelmen kívül hagyása miatt

...a szabálysértési eljárásban

A büntetőeljárásban hozott jogerős határozat *res iudicata* és *ne bis in idem* hatása figyelmen kívül hagyásával könnyen születhet szabálysértési határozat a rokontényállások következtében, amikor is a bűncselekménynek minősülő tények egy része valamely szabálysértési tényállást is kimerít. A büntetőbíróság jogerős határozatában megállapított tényállásból azonban a negatív jogerőhatás következtében nem lehetne egyes elemek miatt utóbb a szabálysértési felelősséget is megállapítani. Ha ez mégis megtörténik, és a szabálysértési eljárásban *bíróság* határozott jogerősen, végzésével szemben *szabálysértési eljárás szerinti perújítás* kezdeményezhető [Sztv. 127. § (1) bekezdés *b*) pont]. A büntetőítélet *res iudicata* hatását, tehát a jogerőt sértő *szabálysértési hatóság általi* elmarasztalás „jogerőre” emelkedés utáni orvoslását azonban a szabályozás nem biztosítja.

...a büntetőeljárásban

Amint arról korábban szó volt, a szabálysértési hatóság által hozott „jogerős” határozat a törvényi szabályozás szerint nem jár *res iudicata* hatással a büntetőeljárás szempontjából. Ennélfogva az ítélet, amelyet a bíróság azonos tényekre alapítva, a szabálysértési határozat figyelmen kívül hagyásával hoz ugyanazon személlyel szemben, nem sérti a *ne bis in idem* tilalmát (ahogyan az a bírói gyakorlatból is kitűnik). Rendkívüli jogorvoslat igénybevételének a gondolata az ilyen esetekben tehát fel sem merülhet.

Más a helyzet, ha a szabálysértés miatt eljáró bíróság szabálysértési felelősség fennállását megállapító jogerős végzése ellenére ugyanazon személy

ugyanazon cselekménye ügyében utóbb, a büntetőeljárásban is bűnösséget megállapító jogerős ítélet születik. Ez elképzelhető akár úgy, hogy ugyanazt a történeti tényállást minősíti a büntetőbíróság másként, tehát bűncselekményként; vagy magasabb összegű kár, illetve vagyoni hátrány megállapítása a szabálysértési értékhatár átlépése folytán a büntetőjog alkalmazását követeli; avagy egy újabb tényállási elemmel kiegészítve válik a cselekmény bűncselekménnyé (például a jogerős bírósági végzés lopás szabálysértéséről szól, a büntetőbíróság pedig megállapítja, hogy az elkövető bekerített helyre engedély nélkül behatolva vette el a dolgot, ami már bűncselekménynek minősül). Ez utóbbi a tettazonosság elfogadott értelmezése szerint nem minősül másik cselekménynek, tehát kiterjed rá a jogerő *ne bis in idem* hatása. A Be. 6. § (5) bekezdése alapján ilyen esetben büntetőeljárás – a szabálysértésekről szóló törvényben meghatározott perújítási eljárás lefolytatása előtt – nem indítható.

A büntetőbíróság tehát *eljárási szabályt sért* akkor, amikor annak ellenére jár el, hogy a bíróság szabálysértési ügyben hozott végzésével szemben nem kezdeményeztek előbb perújítást (például az újabb tényállási elemre mint *nóvumra* hivatkozással). A büntetőítélet ezen okra alapított revízióját viszont a Be. szerinti rendkívüli jogorvoslatok közül a perújítás és a felülvizsgálat szabályai nem teszik lehetővé. Jelenleg egyedüli eszköznek a legfőbb ügyész által a *törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat* (Be. 430–438. §) látszik, amely a bíróság jogerős, ám törvénysértő határozatával szemben egyéb rendkívüli jogorvoslati lehetőség hiányában kezdeményezhető. A törvénysértést ebben az esetben az jelenti, hogy a bíróság a Be. 6. § (5) bekezdése ellenére járt el és határozott.

Aggálymentes megoldást jelentene, ha a jogalkotó a Be. perújításra vonatkozó rendelkezéseiben a bíróság szabálysértési felelősséget megállapító jogerős végzését a „több jogerős ítélet” fogalma alá vonná.

Tanulságok

A szabálysértések jogrendszerbeli elhelyezkedésének a megválasztásában van szabadsága a jogalkotónak. Azzal viszont számolnia kell, hogy e választás olykor megoldhatatlan helyzetek forrásává válhat. A büntető- és szabálysértési határozatok kölcsönhatásának vizsgálata során levont következtetések a büntetőjogi trichotómia visszaállítása mellett érvként is felhasználhatók. Élve a lehetőséggel, ám túllépve a szokásos kriminálpolitikai indokokon, (a

szabálysértési eljárás és a büntetőeljárás viszonyát a jogerő szempontjából vizsgálva) dogmatikai alapon állítom, hogy a szabálysértési jog büntetőjogba visszaterelése alkotmányossági (jogállami) szempontból a jelenleginél megnyugtatóbb helyzetet teremthetne.